

І.І. Босий – студент IV курсу факультету зовнішньоекономічних відносин Дніпропетровського національного університету;
науковий керівник – канд. іст. наук, доц., зав. кафедрою державного і адміністративного права та соціального управління юридичного факультету Дніпропетровського національного університету **М.І. Данількевич**

ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ

Право на життя є основоположним правом людини та правом, що забезпечує основні демократичні цінності. Воно гарантується Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Конвенцією ООН про права дитини. Ці положення, що мають універсальний характер, мають також інтерпретуватися в контексті інших договорів, резолюцій, декларацій, прийнятих компетентними органами ООН, а також документів регіональних організацій. До таких належить, в першу чергу, Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод, у статті 2 якої йдеться про право людини на життя та про захист цього права. Конституція України також зазначає, що “Людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю” (ст. 3) та “Кожна особа має невід’ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя” (ст. 27).

Загальновідомим є факт, що більшість справ в Україні розкривають на підставі “власного зізнання”. Однак статистика, що є доступною, не подає такої класифікації. Загальновідомими є також способи, якими правоохоронні органи добиваються показників розкриття злочинів, що яскраво показано у розділі про випадки катувань та жорстокого поводження.

Ефективність розслідування “резонансних” справ в Україні залишається незадовільною. В Україні вже усталеною практикою стало ухиляння перших осіб правоохоронних органів від звітування перед парламентом, та від інформування парламенту та громадськості про перебіг “резонансних” справ. Крім того, правоохоронні органи загалом ігнорують запити з боку парламентських інституцій (напр. Уповноваженого Верховної Ради з прав людини) та окремих народних депутатів [1; 5].

Неефективна діяльність системи охорони здоров’я також є порушенням позитивних зобов’язань держави. Держава повинна розробити правила, які б зобов’язували державні та приватні лікарні вживати належні заходи для захисту життя пацієнтів. Вони також вимагають запровадження ефективної незалежної системи розслідування з метою одержання інформації і забезпечення відповідальності з боку медичних працівників за смерть пацієнтів.

У світовій практиці є різноманітні приклади контролю над ефективністю системи охорони здоров’я. Так, наприклад, у Великобританії діє Омбудсман з прав людини та охорони здоров’я; в Італії працює Трибунал із захисту прав пацієнтів, представники якого розосереджені по всій країні; у США, де, крім комісій з етики, куди входять лікарі, юристи, представники страхових компаній, права пацієнтів обстоює безліч громадських організацій. Вони активізувалися після оприлюднення даних досліджень, які проводилися

протягом чотирьох років у всіх штатах. Експерти повідомили, що країна щороку втрачає близько 40 тисяч своїх громадян через лікарські помилки. В Україні, де проблематичним буває навіть отримання пацієнтом історії своєї хвороби, статистичних даних щодо лікарських помилок, безумовно, немає. Немає також гарантованої законодавством незалежної медичної експертизи, державної служби захисту прав пацієнтів, а також стандартів якості меддопомоги. Громадських організацій, що працюють у сфері захисту прав пацієнтів, є надзвичайно мало. До таких, наприклад, належить Всеукраїнська рада із захисту прав та безпеки пацієнтів. Організація, заснована в 2002 р., отримує велику кількість звернень від громадян та веде справи у судах стосовно порушення прав пацієнтів.

За твердженням юристів Ради, окрім таких звичних факторів, як погана поінформованість людей про свої права та їхня неготовність обстоювати свої права, основними проблемами в Україні у сфері законодавчого забезпечення ефективності системи охорони здоров'я є наступні:

- недосконалість існуючого законодавства, що унеможлиблюють отримання призначених судом компенсацій [2, с. 2];
- відсутність закону про права пацієнтів.

На розгляд Верховної Ради на початку 2003 р. було подано законопроект про права пацієнтів, внесений народним депутатом України С.Шевчуком [3]. Законопроект визначає і конкретизує права пацієнтів в контексті основних прав людини в галузі охорони здоров'я, формує систему, за допомогою якої кожна людина отримує можливість користуватися цими правами та бути захищеним від будь-яких порушень, забезпечити повагу до гідності пацієнта, залучаючи, у разі необхідності, засоби правового захисту.

У березні 2004 р. Кабінет Міністрів України рекомендував доопрацювання законопроекту у частині захисту персональних даних [4]. Однак протягом року подальших зрушень у розгляді даного законопроекту не спостерігалось. Навпаки, народними депутатами України, які є членами Комітету Верховної ради України з питань охорони здоров'я, материнства та дитинства М.Є. Поліщуком, Л.С. Григорович, М.В. Лободою зареєстровано проект постанови Верховної Ради України про його відхилення [4]. Позитивні зобов'язання держави у зв'язку із забрудненням довкілля полягають, серед іншого, і у інформуванні людини про ризик для її життя. На думку експертів, навіть сьогодні, не зважаючи на тривалий час, що вже пройшов після Чорнобильської трагедії, справа про Чорнобиль може бути доведена до Європейського суду [5]. Адже ситуація з Чорнобилем – це триваюче правопорушення, люди, що постраждали, хворіють і помирають дотепер.

Література

1. Поляков Л., Шангіна Л. Правоохоронні органи в Україні: контрольована безконтрольність // Дзеркало тижня. – 2004. – 23 червня.
2. Григоренко О. Лікувати – безкарно калічити? // Дзеркало тижня. – 2004. – № 5 (480). 7-13 лютого; Пархомчук Т. Непідсудність бюджетного Гіппократа // Дзеркало тижня. – 2004. – № 14 (489). – 10-16 квітня.

3. Проект закону № 2649 “Про права пацієнтів в Україні” від 16 січня 2003 р., доступний на сервері Верховної Ради України в Інтернеті: <http://www.rada.gov.ua>.

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про заходи щодо реалізації пріоритетних положень Програми інтеграції України до Європейського Союзу в 2004 р.” від 4 березня 2004 р., № 111-р. // <http://www.rada.gov.ua>.

5. Проект постанови Верховної Ради України “Про відхилення проекту Закону України “Про права пацієнтів в Україні” від 20 травня 2004 р., № 2649/П // <http://www.rada.gov.ua>.

6. Рабинович П. “Право людини на життя (стаття 2 ЄКПЛ)”, Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст. – К., “ВПОЛ”, 2004. – С. 35-36.